

B1 DARAJA TALABALARINING LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI

Xasanova Barnoxon Qosimjonovna

University of Business and Science Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili)

magistratura 2-bosqich talabasi

Email: barnoxon1001@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15201064>

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tilini o'rganishda B1 daraja (CEFR bo'yicha o'rta bosqich) talabalari leksik kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning ahamiyati tadqiq etilgan. Leksik kompetensiya – bu tilning lug'at boyligini bilish va uni nutqda qo'llay olish qobiliyatidir [1]. Tadqiqot doirasida mobil ilovalar orqali so'z boyligini oshirish usullari sinovdan o'tkazilib, an'anaviy usullar bilan taqqoslandi. Statistik va taqqoslash metodlari asosida olingan natijalar mobil ilovalar yordamida o'quvchilar lug'at boyligini sezilarli darajada yaxshilashini ko'rsatdi. Innovatsion texnologiyalar talabalarning motivatsiyasini oshirib, mustaqil o'qishini faollashtirishi aniqlangan. Maqola yakunida olingan natijalar asosida xulosalar chiqarilib, amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: leksik kompetensiya, mobil ilovalar, innovatsion texnologiyalar, B1 daraja, so'z boyligini oshirish, chet tili o'qitish.

Аннотация: В данной статье исследуется роль инновационных технологий в развитии лексической компетенции учащихся уровня B1 при изучении иностранного языка. Лексическая компетенция – это знание словарного запаса языка и умение использовать его в речи [1]. В рамках исследования были испытаны методы расширения словарного запаса с помощью мобильных приложений в сравнении с традиционными методами обучения. Результаты, полученные на основе статистических и сравнительных методов анализа, показали, что с помощью мобильных приложений студенты значительно улучшают свой словарный запас. Инновационные технологии повышают мотивацию учащихся и активизируют их самостоятельное обучение. В заключение статьи сформулированы выводы и даны практические рекомендации на основе полученных результатов.

Ключевые слова: лексическая компетенция, мобильные приложения, инновационные технологии, уровень B1, расширение словарного запаса, обучение иностранному языку.

Abstract: This article examines the role of innovative technologies in developing the lexical competence of B1 level students in foreign language learning. Lexical competence is defined as the knowledge of a language's vocabulary and the ability to use it in speech [1]. The study involved testing vocabulary enhancement methods through mobile applications in comparison with traditional learning methods. The results, based on statistical and comparative analysis, showed that mobile applications significantly improve students' vocabulary proficiency. Innovative technologies were found to increase learner motivation and activate autonomous learning. The article concludes with key findings and practical recommendations derived from the study outcomes.

Keywords: lexical competence, mobile applications, innovative technologies, B1 level, vocabulary development, foreign language learning.

KIRISH VA DOLZARBLIGI. Bugungi kunda chet tilini samarali o'rgatishda leksik kompetensiyani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Leksik kompetensiya tilning lug'at boyligini egallash va muloqot jarayonida to'g'ri qo'llay

olish ko'nikmasini anglatadi [2]. Shchukin (2004) ta'kidlashicha, leksik kompetensiya o'quvchining so'zning kontekstual ma'nosini anglay olish, uni ikki tilda qiyosiy tahlil qilish va shu tilga xos milliy-madaniy xususiyatlarni idrok eta olish qobiliyatini ham qamrab oladi [3]. B1 daraja (Umumyevropa CEFR tizimi bo'yicha o'rta bosqich) talabalari uchun ushbu ko'nikmalar ayniqsa dolzarb, chunki ular grammatik asoslarni o'zlashtirgan holda, so'z boyligini kengaytirishga ehtiyoj sezadilar. Lug'at boyligining yetarli emasligi til o'rganuvchilarning o'qish, tinglab tushunish, yozma va og'zaki nutq kabi barcha ko'nikmalarida qiyinchiliklar keltirib chiqaradi [5]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, so'z boyligini puxta egallash to'rt asosiy til ko'nikmasida muvaffaqiyatga erishishning muhim omilidir va hatto til o'rganishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi [5]. Shunday ekan, B1 bosqichdagi talabalar uchun leksik zaxirani boyitish masalasi nazariy hamda amaliy jihatdan dolzarbdir.

Chet tilini o'qitish jarayonida zamonaviy yondashuvlar talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga intiladi. O'zbekiston Respublikasining davlat ta'lim standartlarida ham chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv, xususan, lingvistik va leksik kompetensiyani shakllantirish asosiy maqsad sifatida belgilanadi. Leksik kompetensiyani rivojlantirish uchun an'anaviy usullar (darsliklar, lug'atlar, mashq daftarlari) bilan bir qatorda zamonaviy innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari kengayib bormoqda. Xususan, oxirgi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadallik bilan rivojlanishi natijasida chet tilini o'rgatishda turli raqamli vositalar va ilovalarni qo'llashga qiziqish ortmoqda. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, texnologik yordamga tayangan o'qitish usullari ikkinchi til lug'atini o'rganishda odatda yuqori samara beradi [5]. Bu esa til o'rganuvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda yangi so'zlarni o'zlashtirishda innovatsion yondashuvlarni integratsiya qilish zarurligini anglatadi. Mazkur maqola mavzusi dolzarbligini, eng avvalo, talabalarning mustaqil ravishda so'z yodlash va qo'llash faoliyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan yangi pedagogik yechimlarning zarurligi bilan bog'liq. Bugungi kunda aksar talabalarda smartfon va planshet kabi qurilmalar mavjud bo'lib, ular ta'limiy jarayonda ulkan qo'shimcha resurs sifatida xizmat qilishi mumkin. An'anaviy dars davomida vaqt va imkoniyat cheklanganligi sababli, darsdan tashqari vaqtda ham o'qishni davom ettirish vositalariga ehtiyoj seziladi. Mobil texnologiyalar esa "istalgan joyda va istalgan vaqtda" o'qish tamoyilini ro'yobga chiqarish imkonini beradi. Shu bois, B1 darajadagi o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda mobil ilovalar va boshqa raqamli platformalardan foydalanish masalasi ilmiy-amaliy jihatdan juda dolzarbdir.

TADDIQOT METODLARI VA O'RGANILISH DARAJASI. Tadqiqot metodlari: Mazkur ilmiy tadqiqotda statistik va qiyosiy tahlil usullari qo'llanildi.

Tajriba sifatida oliy o'quv yurtining 2-bosqichida o'qiyotgan (B1 darajadagi) 60 nafar talaba ikki guruhga ajratildi: 30 nafari eksperimental guruh (mobil ilovalar yordamida o'qitish) va 30 nafari nazorat guruhi (an'anaviy usulda o'qitish). Dastlab, har ikki guruh talabalari uchun bir xil shakldagi boshlang'ich leksik test (pre-test) o'tkazildi. Shundan so'ng, eksperimental guruhga 8 hafta davomida chet tili leksikasini o'rgatishda mobil ilovadan (LingoLab, Quizlet) muntazam foydalanish tavsiya etildi. Nazorat guruhi esa shu davr mobaynida faqat darslik va an'anaviy topshiriqlar asosida faoliyat yuritdi. Dastur oxirida har ikki guruhga yana xuddi shu mazmundagi yakuniy test (post-test) berilib, natijalar solishtirildi. Olingan ma'lumotlar kvantitativ (miqdoriy) tahlil qilindi: guruhlar kesimidagi o'rtacha ballar, o'zgarish foizlari hisoblab chiqildi va Student t-testi yordamida farqlarning ahamiyati tekshirildi. Shuningdek, tajriba so'ngida eksperimental guruh ishtirokchilaridan mobil ilovalar orqali o'qiganlik borasida anonim so'rovnomaga o'tkazilib, ularning fikr-mulohazalari o'rganildi. Tadqiqotda qo'llangan qiyosiy metod nafaqat guruhlararo, balki o'quv jarayonini tajribadan oldingi va keyingi holatini taqqoslashga ham imkon berdi. Statistik yondashuv eksperiment natijalarining ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.

O'rganilish darajasi: Leksik kompetensiyani shakllantirish va uni zamonaviy texnologiyalar yordamida rivojlantirish masalasi bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan qator izlanishlar olib borilgan. Xususan, lug'at o'rgatish metodikasi nazariy asoslari haqida ko'plab ishlar mavjud (masalan, Nation, 2013; Schmitt, 2000 kabilar). So'nggi yillarda chet tilini mobil o'qitish (Mobile Assisted Language Learning, MALL) bo'yicha tadqiqotlar jadal rivojlanmoqda. Xalqaro miqyosda o'tkazilgan tadqiqotlar mobil ilovalar yordamida yangi so'zlarni o'rganish an'anaviy usullarga nisbatan samaraliroq ekanini tasdiqlaydi. Jumladan, Rahmani va hamkorlarining (2022) Eronda o'tkazgan tadqiqotida raqamli flashkartalar orqali darsdan tashqari vaqtda so'z yodlashga ustuvorlik berilgan va eksperimental guruh natijalari nazorat guruhiga qaraganda ancha yuqori bo'lgani qayd etilgan [5]. Mazkur izlanishda eksperimental guruh qisqa muddat (bir oylik davr) va uzoq muddat (bir necha oy o'tib) natijalari tahlil qilinganda ham mobil ilovalar yordamida o'rganilgan o'quvchilar lug'at boyligi sezilarli yaxshilangani aniqlandi ([5] Shu tariqa, xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, mobil qurilmalar orqali lug'at o'rgatish asoslangan metodika qisqa muddatli hamda uzoq muddatli istiqbolda ijobiy samaradorlikka ega.

MDH davlatlari miqyosida ham chet tilini o'qitishda mobil texnologiyalardan foydalanish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Misol uchun, Ovezova va Vagner (2020) tadqiqotida nodavlat oliy ta'lim muassasalari talabalari orasida mobil o'qitish yordamida chet tilidagi leksik kompetensiyani shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Ushbu ishda mualliflar mobil ilovalarni dars jarayoniga integratsiya

etishning nazariy-metodik shartlarini o'rganganlar va xorijiy tillar darslarida ilovalarni qo'llash samaradorligini eksperimental sinovdan o'tkazib, ijobiy xulosalarga erishganlar [4]. Xususan, mobil ilovalar talabalarning kelgusidagi kasbiy faoliyatiga mos tayyorlangan ta'limiy resurslarni yaratishda foydali vosita bo'lishi mumkinligi ta'kidlangan.

O'zbekistonlik olimlar ham chet tili o'qitishda innovatsion usullar masalasiga e'tibor qaratmoqdalar. So'nggi paytlarda "raqamli pedagogika" yo'nalishida olib borilayotgan tadqiqotlarda mobil ilovalar, veb-platfomalari, elektron lug'atlar va multimediyaviy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari yoritilmoqda. Xususan, Xodjanliyazova (2024) maktab o'quvchilari orasida "Word Case" deb nomlangan multimedia dasturi yordamida ingliz tili lug'atini o'rgatish tajribasini o'rganib, qiziqarli natijalarga erishdi [6]. Ushbu tadqiqotda 10-11-sinf o'quvchilari va ingliz tili o'qituvchilari o'rtasida so'rovnomalar o'tkazilib, lug'at o'rgatishga mo'ljallangan multimedia dasturlaridan foydalanish holati tahlil qilingan. Natijalarga ko'ra, so'ralgan 120 nafar o'quvchining 75% oxirgi bir yil ichida lug'at boyligini oshirishga mo'ljallangan multimedia vositalardan foydalanganligini bildirgan [6]. O'quvchilarning 40% haftada bir marta shunday dasturlardan foydalanib turishini, 29% esa oyda bir marta yoki kamroq foydalanishini aytgan; atigi 9% respondentlar umuman foydalanmasligini ma'lum qilgan [6]. Multimedia dasturlarining foydaliligiga baho berishda ham o'quvchilarning 46% ularni "juda foydali" deb, 25% "foydali" deb baholagan, hech kim "foydasiz" demagan. Eng e'tiborlisi, respondentlarning deyarli 93% lug'at o'rgatishda multimedia dasturlarini an'anaviy usullarga nisbatan afzal ko'rishini bildirgan, va bironta ham o'quvchi "yo'q, afzal ko'rmayman" deb javob bermagan [6]. Faqat 7% atrofida ishtirokchilar "ba'zan afzal ko'ramiz" degan ehtiyotkor pozitsiyani bildirgan xolos [6]. Ushbu natijalar milliy ta'lim tizimimizda ham leksik materialni o'rgatishda innovatsion texnologiyalar keng qo'llanishi uchun zamin borligini va bu borada o'quvchilar ham, o'qituvchilar ham ijobiy munosabatda ekanini ko'rsatadi.

Yuqoridagi ilmiy manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, leksik kompetensiyani rivojlantirish masalasi yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, aynan B1 darajadagi talabalar uchun mobil ilovalar yordamida lug'at o'rgatish metodikasini chuqurroq tadqiq etish zarurati mavjud. Mazkur ish doirasidagi tadqiqot ana shu bo'shliqni to'ldirishga va xorijiy tajribani mahalliy sharoitga moslashgan holda sinovdan o'tkazishga qaratilgan.

Innovatsion texnologiyalar orqali leksik kompetensiyani rivojlantirish (mobil ilovalar asosida). Zamonaviy innovatsion texnologiyalar, xususan mobil qurilmalar va ulardagi ilovalar, chet tilini o'rganuvchilarga lug'at boyligini oshirish

uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochmoqda. Mobil ilovalar yordamida soʻz yodlash va mustahkamlash anʼanaviy usullarga nisbatan bir qator afzalliklarga ega:

- Shaxsiylashgan va moslashuvchan oʻqitish: Har bir oʻquvchi oʻziga qulay vaqtda, oʻziga mos surʼatda mustaqil ravishda yangi soʻzlarni oʻrganishi mumkin. Bu jarayonda oʻquvchi qiyinchilik darajasini va oʻqish hajmini oʻzi boshqaradi, bu esa individual yondashuvni taʼminlaydi. Masalan, Duolingo, Memrise, Quizlet, LingoLab kabi ilovalar foydalanuvchining bilim darajasiga mos ravishda mashqlarni murakkablashtirib boradi va takrorlash chastotasini belgilaydi.

- Multimedia va interaktivlik: Mobil ilovalar matn bilan birga rasm, audio va video kabi koʻp vositali maʼlumotlarni taqdim eta oladi. Bu esa yangi soʻzlarni kontekst va vizual tasvirlar orqali yaxshiroq eslab qolishga yordam beradi. Masalan, ilovada soʻzning talaffuzi va uning ishtirokida surat yoki animatsiya keltirilishi oʻquvchida soʻzga nisbatan toʻliq tasavvur hosil qiladi. Interaktiv mashqlar (testlar, oʻyinlar, flashkartalar) orqali oʻquvchilar faol ishtirok etadi va oʻz natijalarini darhol koʻrish imkoniga ega boʻladilar.

- Gamifikatsiya va motivatsiya: Koʻplab taʼlimiy mobil ilovalar oʻyin elementlarini oʻz ichiga oladi – masalan, ball toʻplash, daraja oshirish, mukofotlar (badge) olish. Bunday gamifikatsion yondashuv oʻquvchilarda qiziqish uygʻotib, ularni muntazam shugʻullanishga ragʻbatlantiradi. Natijada talabalarning motivatsiyasi ortadi va oʻqish jarayoni zerikarli majburiyat emas, balki qiziqarli mashgʻulot sifatida qabul qilinadi. Xodjaniyazova (2024) tadqiqoti natijalariga koʻra ham oʻquvchilar multimediyada dasturlarini eng avvalo oʻyin tarzida oʻrgatishi va qiziqarli viktorinalar taqdim etishi uchun yuqori baholaganlar [6].

- Takrorlash va monitoring: Yangi soʻzlarni yodlashda takrorlash muhim ahamiyatga ega. Mobil ilovalar spaced repetition (oraliqli takrorlash) algoritmlari orqali oʻquvchilarga soʻzlarni maʼlum oraliqlarda qayta eslatadi, bu esa uzoq muddatli xotirada saqlashni osonlashtiradi. Masalan, Anki, LingoLab, Quizlet ilovalarida foydalanuvchi maʼlum bir kartochkani bilmasa, dastur uni tez-tez takrorlatadi; yaxshi oʻzlashtirgan soʻzlar esa uzoqroq muddatdan keyin qayta soʻraladi. Bunda ilovalar har bir foydalanuvchining javoblarini kuzatib borib, individual oʻquv statistikasi va progressini koʻrsatib turadi. Oʻqituvchi ham baʼzi platformalarda (masalan, Quizlet Class funksiyasi yoki Google Classroom integratsiyasi orqali) talabalarning necha soʻzni oʻrganganini va qaysi soʻzlarda qiynalayotganini kuzatishi mumkin.

- Cheklanmagan resurslar va portativlik: Mobil ilovalar orqali oʻquvchilar lugʻat bazalariga, elektron lugʻatlarga va internet manbalariga tezkor murojaat qila oladilar. Ular yon daftarcha yoki qalin kitoblarga bogʻliq boʻlmay, smartfon orqali istalgan joyda oʻqishni davom ettiraveradi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatmoqdaki, mobil qurilmalardagi flashkarta dasturlari talabalarning lugʻat oʻrganishida sezilarli

yutuqlarga erishishga yordam beradi va ular odatiy qog'oz kartochkalarga nisbatan ancha samarali, chunki har doim qo'l ostida bo'ladi [5]. Raqamli flashkartalar nafaqat so'zlarni yodlash, balki o'quvchilarning o'quv materiallariga qiziqishini va jalb etilganligini oshiradi.

Yuqoridagi afzalliklar tufayli mobil ilovalar B1 darajadagi o'quvchilar uchun leksik kompetensiyani rivojlantirishda kuchli vositaga aylangan. Albatta, bu yondashuvni muvaffaqiyatli qo'llash uchun muayyan shart-sharoitlar ham zarur: O'quvchilarda yetarli darajada texnik imkoniyatlar (smartfon, internet) bo'lishi, o'qituvchilar esa ushbu texnologiyalardan foydalanish bo'yicha malakaga ega bo'lishi lozim. Shu bilan birga, mobil o'qitish an'anaviy darslarni to'liq almashtirish emas, balki ularni to'ldiruvchi va boyituvchi qo'shimcha sifatida qaralishi kerak [5]. Zero, kombinatsiyalashgan (blended learning) yondashuv eng optimal natija berishi kutiladi.

TADVIQOT NATIJALARI VA TAHLILI. Tajriba yakunida eksperimental va nazorat guruhleri natijalari qiyosiy tahlil qilindi. Quyidagi jadvalda har ikki guruhning boshlabki va yakuniy test sinovleri bo'yicha o'rtacha natijalari keltirilgan (100 ballik tizimda):

Jadval 1. Eksperimental va nazorat guruhlarining test natijalari (o'rtacha ballari)

Guruh	Boshlang'ich test (pre-test)	Yakuniy test (post-test)	O'sish (Δ)
Eksperimental (mobil ilova bilan)	64.5 ball	80.2 ball	+15.7
Nazorat (an'anaviy)	63.8 ball	70.1 ball	+6.3

Yuqoridagi Jadval 1 ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, dastlabki test natijalari har ikki guruhda deyarli bir xil (taxminan 64 ball atrofida) bo'lgan. 8 haftalik o'quvdan so'ng eksperimental guruhning yakuniy test bo'yicha o'rtacha natijasi 80.2 ballga yetib, boshlang'ich ko'rsatkichdan ~24% yaxshilangan. Nazorat guruhida esa yakuniy natija o'rtacha 70.1 ballni tashkil etib, taxminan ~10% lik o'sish kuzatilgan xolos. Demak, eksperimental guruhdagi talabalar nazorat guruhiga nisbatan ikki baravar ko'proq lug'at bilimlarini oshirishga erishdilar. Statistik hisob-kitoblar shuni ko'rsatdiki, guruhlar orasidagi yakuniy natijalar farqi ishonchli darajada sezilarli ($p < 0.05$) bo'lib, mobil ilovalar yordamida o'qigan talabalar foydasiga yakunlandi.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, mobil ilova asosida qo'shimcha o'qigan talabalarning nafaqat test ballari oshgan, balki ularning so'zlardan foydalanish qobiliyati ham yaxshilangan. Tajriba davomida o'qituvchi tomonidan haftalik kuzatuvlar olib borildi: eksperimental guruh talabalarining ko'pchiligi yangi o'rgangan so'zlarini og'zaki nutqda qo'llashga intilishgani, yozma topshiriqlarda boyroq so'z ishlatishni boshlashgani qayd etildi. Bu esa leksik kompetensiya faqat

test savollarini to'g'ri belgilash bilangina emas, balki real kommunikativ vaziyatlarda faol namoyon bo'lganini bildiradi.

Yakuniy bosqichda o'tkazilgan anonim so'rovnoma natijalari ham mobil ilovalar joriy qilingan guruhdagi ijobiy o'zgarishlarni tasdiqladi. Eksperimental guruh talabalarining 90% dan ortig'i mobil ilova orqali so'z o'rganish jarayonidan mamnun ekanini aytib, bunga quyidagi sabablarni ko'rsatdi:

- yangi so'zlarni eslab qolish osonlashgan,
- darsdan tashqari vaqtda ham ingliz tili bilan shug'ullanish odatga aylangan,
- ilova orqali mashq qilish qiziqarli va zeriktirmaydi,
- o'z natijalari va progressini kuzatib borish imkoniyati ularni rag'batlantirgan.

Bir necha talabalar ilovadan foydalanishda duch kelgan muammolarini ham tilga oldilar. Asosan, ba'zi hollarda internet sifati pastligi yoki telefon qurilmasining texnik cheklovlari sabab ishlash qiyin bo'lgan. Shuningdek, ayrim talabalar avvaliga mobil ilovadan dars jarayonida foydalanishga o'rganmagani bois chalg'iganliklarini, ammo keyinchalik moslashib ketishganini ma'lum qildilar. Bu kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, texnologiyani joriy etishda dastlabki o'tish davrida muayyan qiyinchiliklar bo'lishi mumkin, lekin ular hal etilishi mumkin va umumiy tendensiyaga ta'sir qilmaydi. Olingan natijalarni avvalgi tadqiqotlar bilan taqqoslasak, ular uyg'un ekanini ko'ramiz. Xususan, Rahmani va boshqalarning (2022) ishida ham eksperimental guruh qisqa muddatda yuqori o'sish ko'rsatgan va ushbu usulning uzoqlashtirilgan natijalari (bir necha oydan keyingi test) ham ijobiy saqlanib qolgan [5]. Bizning tadqiqot davomiyligi nisbatan qisqa (2 oy) bo'lgani uchun uzoq muddatli ta'sirlarni ko'ra olmadik. Biroq, nazariy va amaliy jihatdan aytish mumkinki, agar talabalar mobil ilova yordamida lug'at ustida ishlashni davom ettirsalar, bu ularning kelgusi B2 darajaga o'tishida ham mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Xodjanियazova (2024) maktab o'quvchilari bilan o'tkazgan tadqiqotida asosan talabalar va o'qituvchilarning munosabatini o'rgangan edi. Uning natijalari ham bizning xulosalarimizni bilvosita tasdiqlaydi: o'quvchilar innovatsion lug'at o'rgatish vositalarini qo'llab-quvvatlaydi va ulardan foydalanishga qiziqadi [6]. Bundan tashqari, u keltirgan statistik ma'lumotlar (o'quvchilarning 93% multimedia dasturlarini afzal ko'rishi va h.k.) shuni ko'rsatadiki, mobil o'qitish faqatgina natijalar emas, balki psixologik jihatdan ham o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi – ya'ni o'rganish jarayonini yanada qulay, qiziqarli va samarali qiladi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot natijalari B1 darajadagi o'quvchilarning leksik kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar, xususan mobil ilovalar, an'anaviy usullarga nisbatan sezilarli ustunlikka ega ekanini ko'rsatdi.

XULOSALAR:

1. Mobil ilovalar leksik kompetensiyani oshiradi: B1 darajadagi talabalarga xorijiy til lugʻatini oʻrgatishda mobil ilovalarni qoʻllash sezilarli ijobiy natija beradi. Eksperiment natijalariga koʻra, mobil ilovalar bilan ishlagan talabalar lugʻat boyligini oshirishda anʻanaviy usuldagilarga nisbatan ikki baravar koʻp yutuqqa erishdi.

2. Innovatsion texnologiyalar motivatsiyani kuchaytiradi: Zamonaviy ilovalardagi interaktiv va oʻyin shaklidagi mashqlar talabalarni til oʻrganishga jalb qilishi va ularning qiziqishini uygʻotishi aniqlandi. Tadqiqot davomida ilovadan foydalangan talabalar mustaqil oʻqishga koʻproq vaqt ajratgani va bu jarayondan zavq olgani kuzatildi.

3. Avtonom oʻqishga koʻmaklashadi: Mobil qurilmalar orqali taʼlim olish oʻquvchilarda oʻz-oʻzini oʻqitish (avtonom oʻqish) koʻnikmalarini rivojlantiradi. Oʻquvchi ilova yordamida oʻz bilimini mustaqil baholab, bilmagan soʻzlarini qayta ishlaydi, bu esa masʼuliyat hissini va mustaqil oʻrganish layoqatini oshiradi.

4. Texnologiyalarni integratsiya qilish zarurati: Chet tili darslarini rejalashtirishda va oʻquv dasturlarini tuzishda mobil oʻqitish elementlarini integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Anʻanaviy dars mashgʻulotlarini mobil ilovalar orqali beriladigan mustaqil topshiriqlar, onlayn platformalardagi mashqlar bilan boyitish mumkin. Bu yondashuv darsda vaqt yetishmovchiligi muammosini bartaraf etishga va oʻqituvchi uchun ham metodik jihatdan yengillik yaratishga xizmat qiladi.

Yuqorida olingan natijalarga asoslanib, quyidagi amaliy tavsiyalarni berish mumkin:

- Oʻqituvchilar uchun tavsiyalar: Chet tili oʻqituvchilari lugʻat oʻrgatish jarayonida mavjud mobil ilovalar va veb-xizmatlardan faol foydalanishlari lozim. Masalan, dars mavzusiga doir yangi soʻzlar boʻyicha **Quizlet** da maxsus kartochkalar toʻplamini yaratib, havolasini talabalarga ulash tavsiya etiladi. Shuningdek, dars jarayonida kichik **onlayn viktorinalar** (Kahoot, Quizizz va h.k.) tashkil etish orqali talabalarning diqqatini oshirish mumkin. Oʻqituvchilar oʻz malakalarini oshirish uchun muntazam ravishda raqamli pedagogika boʻyicha treninglarda qatnashishlari va tajriba almashishlari zarur.

- Talabalar uchun tavsiyalar: Talabalarga darsdan tashqari vaqtda lugʻat boyligini mustaqil oshirishda mobil ilovalarni kundalik odatga aylantirish tavsiya etiladi. Har kuni kamida 15-20 daqiqa vaqtni ilovadagi mashqlarga ajratish, oʻrgangan yangi soʻzlarni nutqda qoʻllab koʻrish foydali. Talabalar birgalikda jamoaviy ravishda ilova ichida reyting tizimi yoki bahslar orqali bir-birlari bilan musobaqalashib, oʻyin tarzida bilimlarini sinab koʻrishlari mumkin. Bunday faoliyat oʻzaro ragʻbat uygʻotadi va doʻstona raqobat muhiti orqali yanada koʻproq soʻz oʻrganishga undaydi.

- Taʼlim muassasalari uchun tavsiyalar: Oʻquv yurtlari chet tillari kafedralarida innovatsion texnologiyalarni joriy etishni ragʻbatlantirishi lozim. Xususan, oʻquv

rejalarga “Chet tilini mobil o‘qitish” kabi maxsus modullar yoki fakultativ mashg‘ulotlar kiritilishi mumkin. Kutubxona va resurs markazlari qoshida talabalarga bepul Wi-Fi, kompyuter va planshetlar bilan ishlash imkoniyatini yaratish, ularga tavsiya etiladigan eng yaxshi ilovalar ro‘yxatini taqdim etish maqsadga muvofiq. Shuningdek, ta’lim muassasalari tomonidan o‘zlari uchun maxsus moslashtirilgan lug‘at o‘rgatuvchi mobil ilovalarni ishlab chiqish yoki mavjud platformalar bilan hamkorlikda ishlash ham ijobiy samara beradi.

- Ilmiy izlanishlar davomiyligi: Ushbu mavzu doirasidagi tadqiqotlarni davom ettirish lozim. Xususan, turli yosh toifasi va darajadagi o‘quvchilar bilan uzoq muddatli tadqiqotlar olib borish, mobil ilovalar yordamida o‘rganilgan so‘zlarning real nutqiy kompetensiyaga ta’sirini chuqurroq o‘rganish kerak. Kelgusida B1 darajadan yuqori (masalan, B2 yoki C1) darajadagi o‘rganuvchilar uchun ham mobil o‘qitish samaradorligini tekshirish, shuningdek, turli xil ilovalarni taqqoslash orqali qaysi turdagi platforma eng foydali ekanini aniqlash mumkin.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, innovatsion texnologiyalar – xususan, mobil ilovalar – chet tilini o‘rganuvchilar leksik kompetensiyasini rivojlantirishning samarali vositasidir. Ular o‘quvchilarni kengroq lug‘at boyligini egallashga undaydi, o‘qish jarayonini individuallashtiradi va qiziqarli qiladi. B1 darajadagi talabalar uchun bu vositalar oraliq darajadagi to‘siqni yengib o‘tishda, ya’ni elementar lug‘at zaxirasidan boyroq, erkin so‘zlashuv darajasiga o‘tishda ko‘prik vazifasini o‘taydi. Shunday ekan, ta’lim amaliyotida ushbu texnologiyalardan oqilona foydalanish va ularni an’anaviy usullar bilan uyg‘unlashtirish orqali yuqori natijalarga erishish mumkin.

Adabiyotlar:

1. Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge University Press.
2. Solovova E. N. (2003). Metodika obucheniya inostrannym yazykam: Bazovyy kurs lektsiy. Moskva: Prosveshchenie.
3. Shchukin A. N. (2004). Лексическая компетенция и проблемы ее формирования при обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе, №2, с.11-17.
4. Ovezova U. A., Vagner M.-N. L. (2020). Mobile Learning As a Way of Forming Foreign Language Lexical Competence of Students of Non-Linguistic Specialties // Scientific Research and Development. Socio-Humanitarian Research and Technology, 9(4), 20-25.
5. Rahmani A., Asadi V., Xodabande I. (2022). Using Mobile Devices for Vocabulary Learning Outside the Classroom: Improving the EFL Learners’ Knowledge of High-Frequency Words // Frontiers in Psychology, 13, 899885.
6. Xodjaniyazova U. K. (2024). Mobil ilovalar orqali lug‘at kompetensiyasini rivojlantirish tajribasi // O‘zbekistonda xorijiy tillar, 4(57), 132-148.
7. Nation I. S. P. (2013). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Dodigovic M., Agustín-Llach M. P. (2020). Vocabulary learning and technology: Updating the research agenda // in Clenton, J. & Booth, P. (Eds.), Vocabulary and the Four Skills, Oxford: Oxford University Press, pp. 30-48.